

Uitvoeringsrichtlijnen

mei 2025

Huis Bergh
Kasteel & Landgoed

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4	3.33	Installaties	19
2	Algemeen	6	3.34	Vensters	19
2.1	Inleiding	6	3.35	Gevels	19
2.2	Uitgangspunten	6	3.36	Daken	19
2.3	Stichting Erkende Restauratie- kwaliteit Monumenten	7	3.37	Vloeren en plafonds	19
2.4	Onderzoek	8	3.38	Ventilatie	20
3	Algemene uitvoeringseisen	10	3.39	Zonne-energie	20
3.1	Constructieve onderdelen	11		Colofon	21
3.2	Houten kappen en balklagen	12			
3.3	Dragend metselwerk	12			
3.4	Beton	12			
3.5	Ijzer en staal	12			
3.6	Gevels	12			
3.7	Voegwerk	13			
3.8	Reparatie, inboeten	13			
3.9	Natuursteen	13			
3.10	Stoepen en bordestrappen	14			
3.11	Gevelafwerking en gevelschilderwerk	14			
3.12	Nieuwe voorzieningen	14			
3.13	Gevelsparingen	14			
3.14	Stalen vensters en deurpartijen	15			
3.15	Kleuren	15			
3.16	Beglazing	15			
3.17	Daken	16			
3.18	Dakbeschot	16			
3.19	Pannen	16			
3.20	Leien	16			
3.21	Riet	16			
3.22	Zink, koper en lood	16			
3.23	Bitumen	16			
3.24	Voorzieningen in en op het dak	16			
3.25	Bliksemafleiding	16			
3.26	Structuur	17			
3.27	Kelders en souterrains	17			
3.28	Plattegrond	17			
3.29	Trappen	18			
3.30	Liften	18			
3.31	Interieurs	18			
3.32	Brandvoorschriften	19			

1 Inleiding

Kasteel Huis Bergh, een van de grootste en best bewaarde kastelen van Nederland, dateert uit de 13e eeuw en heeft een rijke geschiedenis vol architectonische en culturele waarde. Het kasteel heeft door de eeuwen heen verschillende functies vervuld en onderging meerdere verbouwingen en restauraties.

In 1712 is Huis Bergh en alles wat daartoe behoorde door vererving in het bezit gekomen van het geslacht Von Hohenzollern-Sigmaringen. De leden van dit geslacht hebben weinig op Huis Bergh verbleven. Het kasteel werd aan verschillende particulieren en instellingen verhuurd en het dreigde in verval te geraken. Uiteindelijk is het tij ten goede gekeerd: het Berghse bezit werd eigendom van J.H. van Heek, textielabrikant in Enschede, die het in 1912 kocht en onmiddellijk aan de slag ging om het kasteel weer in oude glorie te herstellen. In de daaropvolgende jaren begon de heer Van Heek met de aanleg van een prachtige verzameling middeleeuwse kunst die hij in Huis Bergh onderbracht. Het doel van de stichting is het kasteel en de daarin ondergebrachte verzamelingen als monument van geschiedenis en kunst en de daarbij behorende bossen en landschapsreservaat voor de gemeenschap te bewaren.

Tegenwoordig staat het kasteel niet alleen bekend om zijn historische pracht, maar ook als een belangrijke culturele en toeristische trekpleister.

Tot het erfgoedensemble behoren monumenten, een parkbos en tuinen, een museale collectie van internationale allure en een huisarchief dat teruggaat tot in de dertiende eeuw.

De stichting Huis Bergh heeft een meerjarenvisie opgesteld waarin de toekomstige doelen voor het kasteelcomplex worden beschreven. De visie richt zich op zowel het behoud als de verdere ontwikkeling van het kasteel en zijn omgeving. In het kader van het behoud en de duurzame exploitatie van dit monumentale erfgoed wordt een uitgebreid restauratie en verduurzamingsproject uitgevoerd.

Monumenten zijn de tastbare overblijfselen uit het verleden en dragen voor een belangrijk deel bij aan de uitstraling, de identiteit, en de kwaliteit van de stad/dorp en haar omgeving. Zij zorgen ervoor dat de historie zichtbaar is en ervaarbaar blijft. Daarnaast geven monumenten een mooi overzicht van de verschillende periodes waarin ze gebouwd zijn en de veranderingen die zij hebben ondergaan. Dit noemen we ook wel de afleesbaarheid van historische gelaagdheid. Door hun historische kenmerken en betekenis zijn monumenten van bovengemiddeld belang. Daarom vindt stichting Huis Bergh het belangrijk zorgvuldig om te gaan met haar culturele erfgoed en heeft ze haar eigen uitvoeringsrichtlijnen opgesteld.

De belangrijkste uitgangspunten voor het beheer en onderhoud van kasteel Huis Bergh zijn het behoud van historische waarden. Dat betekent dat aan beslissingen voor uitvoering goed wordt overwogen welke methode het beste resultaat oplevert om die waarden te behouden en waar nodig te versterken. Trots zijn wij op de manier waarop wij schilderwerk uitvoerden bij de restauratie van de hoofdburcht. Hier is met lijnolieverf op een ouderwetse manier het houtwerk geschilderd. Het voegwerk van de burcht heeft veel aandacht gekregen. Hier is de keuze gemaakt om het voegwerk dat niet meer functioneel is of schade veroorzaakt (te harde cementvoeg), in een lichte kalkvoeg te uit te voeren, zoals dat bij de oorspronkelijke bouw ook is gedaan.

Voor de molens hebben wij het uitgangspunt dat wij deze in gebruik en in stand willen houden, maar niet in functionele nieuwstaat willen brengen. Versleten onderdelen die nog functioneel zijn, blijven daarbij zo veel mogelijk behouden.

Voor de groene monumenten kiezen we eenzelfde aanpak. Hier willen we de ontstaansgeschiedenis laten zien, met behoud en versterking van de huidige ruimtelijke, cultuurhistorische en ecologische waarden.

De Uitvoeringsrichtlijnen kasteel Huis Bergh geven een handvat bij de uitvoering van werkzaamheden en zorgt voor het waarborgen van de kwaliteit. Originaliteit gaat boven technische vernieuwing. Huis Bergh wil zorgvuldig met haar erfgoed omgaan en ingrepen pas doen na zorgvuldige overwegingen, onderzoek en zo veel mogelijk op een reversibele manier.

2 Algemeen

2.1 Inleiding

Monumenten hebben cultuurhistorische waarde, maar die waarden zijn niet voor alle monumenten hetzelfde. Er zijn ook onderdelen met monumentwaarden die van minder belang zijn. Als het gaat om behoud, onderhoud of verandering verdient elk monument maatwerk bij de beoordeling van de mogelijkheden tot het doen van aanpassingen. Omdat we zuinig zijn op deze specifieke gebouwen en samenwerken met verschillende partijen in het werkveld van de monumentenzorg is een zo eenduidig mogelijke werkwijze belangrijk. Deze komt tot uitdrukking in uitvoeringsrichtlijnen die opdrachtgever, vakman én overheid handvatten bieden voor het toepassen van de juiste materialen en producten, technieken en werkwijzen.

Stichting Huis Bergh gebruikt de richtlijnen bij het opstellen en toetsen van haar plannen. Naast de richtlijnen zijn andere toetsingscriteria de redengevende omschrijving, de monumentwaarden, en de eerdergenoemde beginselen van de monumentenzorg. Daarbij spelen ouderdom van het gebouw, het materiaalgebruik, de fysische condities en de aanwezige monumentwaarden spelen een belangrijke rol.

Door in de opdracht naar de richtlijnen te verwijzen, geeft een opdrachtgever aan de uitvoerder meer duidelijkheid over welke uitvoeringskwaliteit hij wil realiseren.

Op het gebied van onderhoud en restauratie dragen deze richtlijnen bij aan het behoud van de technische en monumentale kwaliteiten van beschermde gebouwen als rijksmonumenten, gemeentelijke monumenten en beeldbepalende panden binnen de beschermde stadsgezichten.

Bij ingrepen en onderhoud worden de werkzaamheden afgewogen op basis van deze uitgangspunten:

2.2 Uitgangspunten

Behoud gaat voor vernieuwen

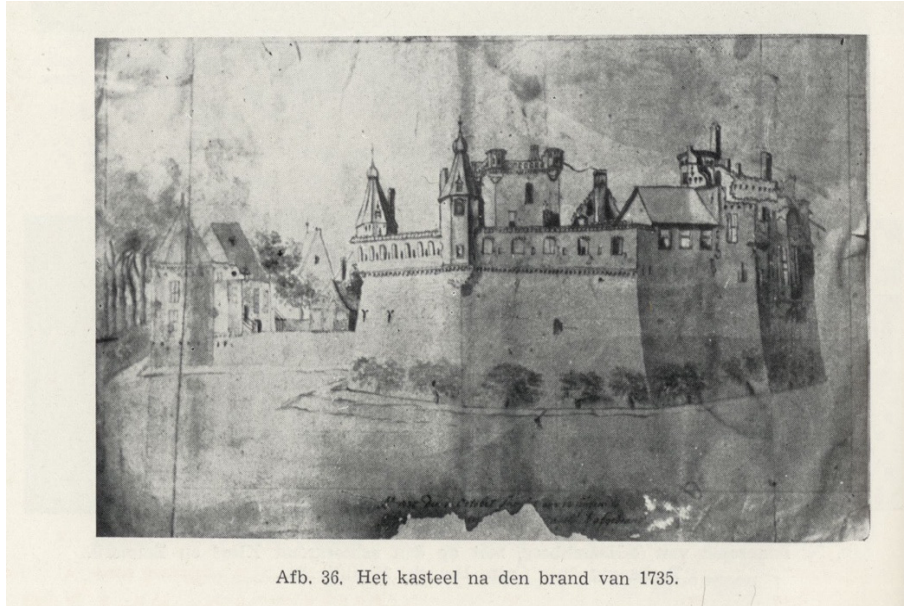
De historische bouwmaterialen, structuren en constructiewijzen vertegenwoordigen een belangrijke monumentale en historische waarde. Deze waarde dient zoveel mogelijk te worden gerespecteerd, opdat de geschiedenis en ontwikkeling van het ambachtelijke bouwen en ook het dagelijks gebruik van een monument afleesbaar zijn. Door vervanging gaat deze afleesbaarheid voorgoed verloren.

Bouwhistorie eerbiedigen

Het transformatieproces, dat een gebouw door de tijd heen ondergaat door verandering van het gebruik of functie, heeft een grote historische waarde. Een monument ontleent vaak zijn waarde aan de bouwgeschiedenis. Latere wijzigingen of toevoegingen kunnen van groot belang zijn omdat de bouwgeschiedenis van een gebouw daaraan afleesbaar is. Door reconstructie kan deze afleesbaarheid gedeeltelijk worden verstoord. In een reconstructie wordt weliswaar getracht een historisch beeld op te roepen, maar daarvoor moeten vaak historisch waardevolle onderdelen uit een latere tijdperiode wijken. In bijzondere gevallen kan reconstructie de monumentwaarden van een monument vergroten.

Toevoegingen en veranderingen aan monumentenzijn reversibel

De verandering moet in beginsel een toevoeging zijn die weer ongedaan kan worden gemaakt, zonder de monumentale waarden aan te tasten.

Afb. 36. Het kasteel na den brand van 1735.

Nieuwe materialen zijn compatibel

Historische materiaaltoepassingen en/of constructiewijzen zijn niet altijd verenigbaar met de hedendaagse bouwmaterialen of constructiewijzen. Zij kunnen fysische en/of chemische reacties veroorzaken die schade toebrengen aan het monument. De toe te passen technieken mogen geen mechanische, fysische of chemische schade toebrengen aan een monument.

Vernieuwen met oude materialen blijft vernieuwen.

Hergebruik van historische bouwmaterialen, passend bij de bouwperiode of -fase van het gebouw en/of ruimte verdient de voorkeur.

2.3 Stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumenten

Landelijk gezien heeft de stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg (ERM) de afgelopen jaren een aantal technische uitvoeringsrichtlijnen vastgesteld. De RCE verwijst vanaf 1 januari 2015 bij het verlenen van de subsidies naar een aantal specifiek benoemde ERM-uitvoeringsrichtlijnen. De uitvoeringsrichtlijnen kunnen worden gezien als een vorm van zelfregulering; het zijn geen wetten, maar praktische richtlijnen die voor en door de markt zijn gemaakt. In de uitvoeringsrichtlijnen van Huis Bergh wordt verwezen naar de ERM-uitvoeringsrichtlijnen.

Restauratieladder

In de monumentenzorg wordt voor een verantwoorde wijze van beheer en instandhouding een volgorde voor onderhoud en restauratie gehanteerd gebaseerd op het Charter van Venetië, de zogenaamde Restauratieladder. Vanuit de optiek van monumentale waarden geldt voor het bepalen

van de onderhouds- of restauratiegraad, met ander woorden het wel of niet doen van ingrepen: hoe lager op de ladder, hoe minder wenselijk.

De treden zijn:

- Trede 1. Conserveren/onderhouden:(passief) conserveren, louter gericht op reinigen en/of beschermende maatregelen;
- Trede 2. Repareren: actief conserveren;
- Trede 3. Vernieuwing: het vervangen van het bestaande voor een nieuw vervaardigd onderdeel in een oude vorm. Vernieuwen kan door kopiëren, imiteren of verbeteren:
- Trede 3a Kopiëren: vernieuwen met dezelfde detaillering en profilering, in hetzelfde materiaal en dezelfde verbindingstechniek als het origineel;
- Trede 3b Imiteren: vernieuwen met dezelfde detaillering en profilering als het origineel, maar waarbij afwijkend materiaalgebruik en/of een afwijkende verbindingstechniek is toegestaan;
- Trede 3c Verbeteren: vernieuwen met dezelfde profilering als het origineel, maar waarbij een afwijkende detaillering, afwijkend materiaalgebruik en/of een afwijkende verbindingstechniek is toegestaan.

Een monument vraagt om een ambachtelijke werkwijze die past bij de uiterlijke verschijningsvorm en het materiaalgebruik. De richtlijnen beogen instructies te geven hoe in tal van situaties gewerkt dient te worden bij bouwkundige ingrepen aan monumenten. Ze zijn richtinggevend en bevatten handvatten. De richtlijnen zijn ervoor bedoeld om in onderling overleg en samenwerking belangenafwegingen te maken en te komen tot keuzes en werkwijzen die het monument ten goede komen.

2.4 Onderzoek

Op plaatsen waar relevante historische informatie verwacht kan worden is het wenselijk dat vóór de uitvoering van restauratie-, verbouw- of sloopwerkzaamheden en bodemverstoring in gebieden

bouwhistorisch, bouwkundig, kleurhistorisch, interieurhistorisch, tuinhistorisch en archeologisch onderzoek en documentatiewerk wordt uitgevoerd. De uitgangspunten van het onderzoek worden vastgelegd in een Plan van Onderzoek (PvO) nadat de diepgang ervan is bepaald.

Bij ingrepen aan een van de monumenten van kasteel Huis Bergh voeren we onderzoek uit wanneer daartoe aanleiding is. Ook kunnen we bestaande onderzoeken raadplegen.

Bouwhistorisch onderzoek

Bij de voorbereiding van een ingrijpende wijziging van een monument hoort (ook) deskundig en onafhankelijk uitgevoerd bouwhistorisch onderzoek. De aanbevelingen, bevindingen en conclusies van het bouwhistorisch onderzoek kunnen vervolgens in de planvorming worden verwerkt. Op basis van bouwhistorisch onderzoek wordt de lijn van de bouw- en gebruiksgeschiedenis van het monument kenbaar en krijgt de nieuwe bestemming een gemotiveerd en te verantwoorden bestaansrecht. In overleg met de bouwkundige van Stichting Huis Bergh wordt bepaald of een onderzoek nodig is, en hoe uitgebreid dit moet zijn. In een aantal gevallen is al een bouwhistorisch rapport beschikbaar. Het onderzoek kent doorgaans twee fasen: enerzijds onderzoek voorafgaand aan een (gedeeltelijke) ontmanteling en anderzijds onderzoek na de ontmanteling. Een dergelijk onderzoek zorgt niet alleen voor kaders voor het wel of niet doen van ingrepen maar draagt ook bij aan kennis en inzicht in de geschiedenis van het gebouw.

Bouwkundig en technisch onderzoek

Wanneer een ingrijpende wijziging van een monument wordt voorbereid, is een deskundig en onafhankelijk bouwkundige opname van het monument onmisbaar. De gebreken van het monument en de in goede staat verkerende onderdelen (waaronder fundering, gevels, ramen/kozijnen, constructie, dak en detaillering) worden in een bouwkundig rapport benoemd en geanalyseerd en zullen in combinatie met de resultaten en uitslagen van bouwhistorisch onderzoek bijdragen aan de van het plan en de optimalisering van de beoogde functie. Stichting Huis Bergh heeft een doorlopend contract met de monumentenwacht die elk pand/object één keer in de twee jaar inspecteert. Het bouwkundig onderzoek is voornamelijk technisch van aard en gaat in op de eisen en gebreken aan de constructie, de aanwezigheid van milieubelastende materialen (bijvoorbeeld asbest of chroom-6), de waterdichtheid, vochtbelasting etc.

Kleurhistorisch onderzoek

Het kleurhistorisch onderzoek omvat het onderzoek van objecten in de gebouwde omgeving, in- en op gebouwen en bouwwerken, naar de aanwezigheid van een historisch verflagenpakket en bouwmaterialen met kleur. Doel van dit onderzoek is met behulp van het verflagenpakket en aanwezige gekleurde bouwmaterialen de gekleurde geschiedenis van het desbetreffende object of gebouw vast te leggen. De kennis over toegepaste kleuren draagt bij aan een beter begrip van de geschiedenis van de historische architectuur en de betekenis van de toegepaste kleur voor de oorspronkelijke architectonische beleving. Vanaf 2023 wordt bij alle gebouwen en objecten voordat er geschilderd wordt een verkennend kleuronderzoek uitgevoerd.

Archeologisch onderzoek

Delen van het grondgebied van stichting Huis Bergh zijn archeologisch waardevol. Wanneer in deze gebieden wordt gegraven in de ondergrond of wanneer een terrein wordt geëgaliseerd of opgehoogd, is het vooraf doen van onderzoek naar het 'bodemarchief vanuit de overheid verplicht.

Bij mogelijke wijzigingen zullen we in overleg met de gemeente de benodigde expertise van een archeoloog of ander deskundig adviesbureau bij de plannen betrekken.

Tuinhistorisch onderzoek

Tuin- en parkaanleg kent veelal een rijke geschiedenis waarbij de loop der tijd verschillende aanpassingen zijn gedaan, afhankelijk van de eigenaar en de mode van de tijd. Met een tuinhistorisch onderzoek wordt de ontstaansgeschiedenis in beeld gebracht en kunnen we een beter begrip krijgen over de waarden van de verschillende onderdelen. Op basis van een tuinonderzoek kunnen beslissingen worden genomen voor ingrepen in de bestaande situatie.

3 Algemene uitvoeringseisen

Het doel van de richtlijnen is een helder kader voor de toetsing en eenduidigheid voor het uitwerken van een plan voor onderhoud of het wijzigen van een monument en de uitvoering van de werkzaamheden, te beginnen met algemene uitvoeringseisen.

- Voor alle werkzaamheden gelden de uitgangspunten van de restauratieladder, zodat ingrepen die het minst ingrijpend zijn de voorkeur hebben.
- De werkzaamheden worden uitgevoerd volgens de uitvoeringsrichtlijnen (URL) van de Stichting erkende restauratiekwaliteit (ERM). Wanneer dat niet mogelijk is, worden de uitgangspunten daaruit zoveel mogelijk gevolgd.
- Als tijdens de uitvoering van de vergunde of vergunningsvrije werkzaamheden aan monumenten, historische onderdelen tevoorschijn komen waarvan het bestaan voordien niet bekend was, is de uitvoerende partij verplicht dit te melden bij kasteel Huis Bergh. Indien noodzakelijk zal kasteel Huis Bergh overleg voeren met bevoegd gezag.
- Alle partijen die bij de voorbereiding, planvorming, uitvoering en controle van onderhouds- en restauratiewerkzaamheden zijn betrokken, dienen op de hoogte te zijn van deze uitvoeringseisen.

Partijen zijn onder meer: eigenaar, architecten, opzichters, aannemers, uitvoerders, onderaannemers, toezichthouders gemeente, enz.

Wij hanteren de volgende werkwijze:

- Historisch waardevolle elementen tijdens restauratie- en verbouwingswerkzaamheden moeten afdoende beschermd worden tegen beschadiging en diefstal. Een monument moet tijdens de uitvoering van de werkzaamheden altijd afdoende tegen weersinvloeden worden beschermd.
- Onderdelen die hergebruikt zullen worden, maar voor de uitvoering van de werkzaamheden tijdelijk worden gedemonteerd, moeten droog, geventileerd en beschermd tegen mogelijke beschadigingen worden opgeslagen.
- Steigers worden zodanig geplaatst en bevestigd, dat de schade aan de gevel tot een minimum beperkt blijft. Steigers vastzetten in de voegen, niet in de steen. Verankerings-elementen bij demontage verwijderen en de ontstane gaten vullen met daartoe geëigende, bij het monument passende materialen. Steigers niet aan geveltoppen 'hangen'.
- Veiligheidsvoorzieningen voor onderhoudsinspectie zijn in beginsel toegestaan als de aan te brengen voorzieningen geen monumentale onderdelen aantasten en niet prominent aanwezig zijn. Is dit wel het geval, dan zijn ze alleen toegestaan als de bereikbaarheid, met bijvoorbeeld hoogwerkers, redelijkerwijs niet mogelijk is.
- Hergebruik van vrijkomende historische bouwmaterialen is het uitgangspunt. Als dit niet mogelijk is dan ter plaatse opslaan zodat het bij of in het monument bewaard blijft, of overdragen aan een organisatie die zorgdraagt voor passend hergebruik (bijvoorbeeld het depot van de Monumentenwacht Gelderland).

3.1 Constructieve onderdelen

Aanpassingen in een monument mogen geen wijziging of aantasting van de hoofdconstructie tot gevolg hebben. Uitgangspunt is herstel van de bestaande constructie. Is de bestaande constructie niet toereikend, dan is het uitgangspunt dat de noodzakelijke versterkingen of

stabiliteitsvoorzieningen reversibel worden aangebracht. Overbodig geraakte constructieve onderdelen worden gehandhaafd en blijven behouden.

3.2 Houten kappen en balklagen

Bij het herstellen van balken staat het behoud van zoveel mogelijk authentiek materiaal voorop. Kapsanten en daksporen mogen niet worden verwijderd of verzaagd. Het verlagen of verhogen van een historische balklaag is niet toegestaan. Het verwijderen van balken is niet toegestaan. Ogenscheinlijk overbodige balken blijken na jaren vaak toch een constructieve functie te hebben (gehad). Deze balken hebben ook een cultuurhistorische c.q. bouwhistorische waarde. Door zwam (houtaantastende schimmel) aangetaste onderdelen mogen deels worden vervangen als de constructieve toestand dat nodig maakt. Bij de bestrijding van schimmels en houtaantasters als boktor de minst schadelijke manier kiezen maximaal behoud van historisch materiaal en gebruik van oorspronkelijk materiaal.

3.3 Dragend metselwerk

Bij scheurvorming in metselwerk dient eerst helder te zijn wat de oorzaak is van de scheurvorming en of de scheur statisch is of dynamisch is. Daarna wordt pas overwogen of herstel noodzakelijk is en op welke wijze herstel gaat plaatsvinden. In het metselwerk is het behouden van de aanwezige bouwsporen met monumentwaarden essentieel.

3.4 Beton

Uitgangspunt is om het beton in de bestaande toestand te handhaven. Als er gebreken worden geconstateerd is uitgangspunt da de reparaties zoveel mogelijk dezelfde samenstelling en afwerking krijgen, zodat deze zo min mogelijk opvallen. Constructieve gebreken kunnen mogelijk worden opgelost met geprefabriceerde koolstofwapening of kunststoflagen met weefselmatten die de draagkracht versterken.

3.5 IJzer en staal

Uitgangspunten voor het herstel van historisch ijzer en staal is dat de verbindingen worden uitgevoerd zoals oorspronkelijk. Laswerk is in beginsel niet toegestaan. In enkele gevallen kunnen grotere ijzeren delen behouden blijven door kleine stukjes in te lassen. Bij het vervangen van onderdelen van ijzer of staal gebruikmaken van eenzelfde soort materiaal, dezelfde technieken en bevestigingsmaterialen.

3.6 Gevels

De monumentwaarde van de gevel is belangrijk. Het credo is 'hoe belangrijker (ouderdom, authenticiteit, constructiewijze, aanwezigheid van bouwsporen, oude afwerkklagen van pleisters en verf) de gevel, des te terughoudender en voorzichtiger omgaan met de gevel'. Materiaaltoepassing, metselverband, stucverband, patina, textuur, vorm en uiterlijk van het voegwerk, vormen een wezenlijk bestanddeel van de historische waarde van een gevel. Behoud van de bestaande gevel is daarom het uitgangspunt. Bij schade of gebreken documenteren wij eerst wat er precies aan de hand is en welke waarden aanwezig zijn. Gevelschade wordt op een ambachtelijke bouwkundige manier opgelost door plaatselijk in te boeten waarbij steen en (voeg)mortel is afgestemd op het bestaande werk. Hierbij blijven bouwsporen in een gevel gehandhaafd. Hydrofoberen is in beginsel niet toegestaan.

Kasteel Huis Bergh is zeer terughoudend bij het reinigen van gevels. Alleen wanneer de verontreiniging (organisch of chemisch) schade kan veroorzaken aan de gevel of als een gevel dermate vuil is dat de architectonische expressie volledig verloren is gegaan kan reinigen tot de mogelijkheden behoren.

Geschilderde of gesausde gevels kunnen worden schoongemaakt met water en een zachte zeep, eventueel onder lage druk met stoom

3.7 Voegwerk

Alleen die delen van het voegwerk worden vervangen die slecht zijn. Een licht beschadigde voeg die zijn functie nog vervult is te prefereren boven een nieuwe voeg. Een voeg is slecht als deze zijn waterwerende functie niet meer vervult. Wanneer in het verleden voegwerk is aangebracht met een verkeerde speciesamenstelling dan is dit op zichzelf geen criterium voor het vervangen van dit voegwerk. Als van een gevelvlak meer dan 70 % van het voegwerk slecht is, mag het voegwerk integraal worden vervangen. Wanneer de aantasting onder het bovengenoemde percentage blijft, maar zeer verspreid is over de gevel, kan het voegwerk in overleg integraal vervangen worden. Ook hier wordt voegwerk wat betreft samenstelling en hardheid afgestemd op het bestaande werk.

3.8 Reparatie, inboeten

Behoud van het bestaande metselwerk is het uitgangspunt. Metselwerk wordt pas (gedeeltelijk) vervangen als de onderlinge samenhang en scheurvorming ervan dusdanig is dat herstel niet meer mogelijk is.

3.9 Natuursteen

Uitgangspunt is dat bestaande natuurstenen onderdelen zoveel mogelijk behouden blijven. De wijze van herstel van natuurstenen onderdelen vereist vakmanschap. Afhankelijk van verschillende factoren: soort natuursteen, bouwperiode, mate van verwerking en/of beschadiging en soort onderdeel (ornament, traptrede, gevelbekleding, etc.) de afweging maken of het vervangen van onderdelen mogelijk of nodig is.

Ornamenten, beelden en geprofileerde elementen kunnen, als de expressie volledig verloren is gegaan, vervangen worden door een kopie in dezelfde steensoort. Dit vergt een uitgebreide afweging en onderzoek.

3.10 Stoepen en bordestrappen

Onder stoepen wordt verstaan de geplaveide verhoging langs de straat, behorend tot het particuliere eigendom bij een gebouw, soms met palen, stangen en kettingen afgezet. Een bordestrap is de afzonderlijke verhoging van een of meer stenen treden met een platform of vloertje voor de entree van een gebouw. Een stoep kan bestaan uit bakstenen, keitjes, tegels of natuurstenen onderdelen.

Stoepen zijn veelal onafhankelijk van het huis gefundeerd en gevoelig voor verzakking, slijtage door het belopen, vorstschade, scheuren door roestend ijzerwerk en aanrijtschade door (vracht) auto's. Als een stoep slecht is, bij restauratie, renovatie, herstelwerk de natuurstenen elementen hergebruiken. Onderdelen pas vervangen als zij aantoonbaar slecht zijn en herstel niet mogelijk is. Bij herstel de oorspronkelijke toestand goed documenteren en in de oude toestand terugbrengen.

3.11 Gevelafwerking en gevelschilderwerk

Het kleurgebruik vormt een wezenlijk onderdeel van de uitstraling van een monument en sluit aan bij de historie en karakteristiek van het pand of object. Het toe te passen palet sluit aan bij de historie en de ontwikkeling. In verband met historisch verantwoord schilderwerk wordt aanbevolen de keuze voor de kleuren te baseren op het advies van een kleurhistorisch onderzoek van een onafhankelijk en deskundig kleuronderzoeker. In specifieke gevallen vragen wij advies aan een deskundige van een onderzoeksbureau, de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed of een collega POM-organisatie.

Pleisterlagen alleen op gevels aanbrengen als deze al aanwezig zijn of als dit historisch verantwoord is. Hoekbeschermers zijn niet toegestaan.

Natuursteen en metselwerk uitsluitend schilderen als dit historisch verantwoord is. Het reinigen van onderdelen onder hoge druk of door zandstralen is niet toegestaan.

Het hydrofoberen van gevels is in principe niet toegestaan.

Het polychromeren van gevelstenen en reliëfs baseren wij op het advies van een kleurhistorisch onderzoek. Polychromeren is toegestaan, als gevelstenen en reliëfs dateren uit een tijd dat polychromeren gebruikelijk was en er uit onderzoek blijkt dat het natuursteen oorspronkelijk geschilderd is geweest.

3.12 Nieuwe voorzieningen

Voorzieningen, die een niet-reversibele toevoeging zijn en waarvoor in de gevel een sparing of gat moet worden aangebracht, zoals brievenkasten en/of -bussen, bel- en intercomvoorzieningen, gevelstenen zijn in beginsel niet toegestaan.

Voorzieningen die een reversibele toevoeging zijn, zoals lampen, camera's, losse brievenkasten, reclame-uitingen etc. mogen niet in natuurstenen onderdelen worden bevestigd.

Buitenzonwering en rolluiken zijn in beginsel niet toegestaan. Bestaande rolluiken worden gedoogd tot de mogelijkheid dat zij verwijderd kunnen worden.

3.13 Gevelsparingen

De oorspronkelijke vensters en deurpartijen zijn medebepalend voor de verschijningsvorm van het

monument. Bestaande historische vensters en deurpartijen daarom handhaven.

Onder vensters worden alle delen gerekend die samen het venster vormen, zoals het kozijn, de ramen, de luiken, de blinden en de persiennes, met alle daarbij behorende betimmeringen, zoals waterdorpels, architraaflijsten, bekroningen en vensterbanken.

Onder deurpartijen worden de kozijnen verstaan, en ook de deuren, de bovenlichten en alle daarbij behorende betimmeringen zoals pilasters, basementen, kroonlijsten en aftimmerlijsten.

Het oorspronkelijk hang- en sluitwerk behouden.

Als in het ' nabije' verleden vensters en deurpartijen zijn vervangen in een materiaal dat historisch gezien niet toegepast had mogen worden en architectuurhistorisch als storend wordt ervaren, deze bij vernieuwen (bij voorkeur) vervangen door een historisch verantwoord materiaal.

3.14 Stalen vensters en deurpartijen

Stalen vensters en deurpartijen alleen vervangen indien herstel niet mogelijk is.

Behoud van dezelfde slanke profilering, indien vervanging noodzakelijk is.

Gebruik het originele hang- en sluitwerk, zoals raamboompjes en bladscharnieren.

3.15 Kleuren

Het kleurgebruik vormt een wezenlijk onderdeel van de uitstraling van een monument en moet daarom aansluiten bij de historie/ontwikkeling en karakteristiek/architectuur van het pand of object. Oude verflagen die aanwezig zijn op of in het monument vormen een kleur- en materialenarchief. De bronwaarde van het monument komt (mede) in de verflagen en de afwerkingen tot uitdrukking. Om die reden zullen we oude verflagen zoveel mogelijk sparen en alleen als dat technisch noodzakelijk is verwijderen en vervangen. Hierbij zal op een aantal plekken de historische opbouw worden gehandhaafd en gedocumenteerd.

3.16 Beglazing

Historisch glas zoveel mogelijk handhaven. Historische glas-in-lood ramen behouden en

beschermen. Wanneer veel glas al is vervangen door modern vlakglas, bestaat de mogelijkheid om het glas te vervangen door een betere kwaliteit (bijv. isolerende beglazing).

3.17 Daken

De bestaande historische dakbedekking handhaven. De bestaande dakvorm handhaven.

3.18 Dakbeschot

Het bestaande dakbeschot handhaven, tenzij het asbesthoudende beplating betreft. Onbeschoten kappen mogen worden beschoten, uitgezonderd de kappen die hoge monumentwaarden hebben.

3.19 Pannen

Historische en/of originele pannen handhaven.

3.20 Leien

Historische en/of originele leien handhaven.

3.21 Riet

Nieuwe rietbedekkingen in overeenstemming met bestaand vervangen. Wij kiezen voor het behouden en vernieuwen van rieten daken op de traditionele wijze.

3.22 Zink, koper en lood

Koper, lood en zink bij restauraties op dezelfde wijze toepassen als in de bestaande (historische) situatie met gebruikmaking van traditionele bevestigingsmethoden.

3.23 Bitumen

Bitumen bij restauraties op dezelfde wijze toepassen als in de bestaande (historische) situatie

3.24 Voorzieningen in en op het dak

Het dak en het historische dakenlandschap zijn een onlosmakelijk onderdeel van het monument en het historische beeld. Dakopbouwen en andere voorzieningen in en op het dak kunnen het silhouet van het pand en het dakenlandschap verstoren. Het is daarom van belang de oorspronkelijke kapvorm te handhaven en niet door allerlei voorzieningen te verstoren. Hoewel een voorziening vanaf openbaar gebied niet altijd zichtbaar is kan deze wegens verstoring van de dakvorm en opzet van het gebouw toch onwenselijk zijn. Wanneer een wijziging nodig is, moet deze zorgvuldig overwogen zijn en geen ingrijpende invloed op het daklandschap hebben.

Nieuwe dakkapellen, daklichten en doorbraken zijn alleen toegestaan wanneer van de kap geen onderdelen met monumentwaarden worden aangetast. Bestaande historische schoorstenen handhaven. De bestaande historische dakbedekking handhaven. De bestaande historische kapconstructie handhaven.

3.25 Bliksemafleiding

De gehele installatie moet voldoen aan de vereiste normen voor deze installaties (NEN 1017). Alle beugels van de bliksemafleidersinstallatie uitvoeren in koper. Het gebruik van gegalvaniseerde bevestigingsmiddelen zoals bouten is niet toegestaan.

3.26 Structuur

De bestaande monumentale hoofdstructuur van het pand respecteren. De ruimtelijkheid van een monumentaal vertrek kan een wezenlijk onderdeel zijn van de monumentaliteit. De open structuur van een monumentale ruimte respecteren en ervaarbaar houden.

3.27 Kelders en souterrains

De kelder of het souterrain blijft een ondergeschikte verdieping ten opzichte van de rest van het pand. In principe diepen wij kelders of souterrains niet uit, tenzij het geen invloed heeft op de aanwezige monumentwaarden of het vanwege andere werkzaamheden (funderingsherstel, dringende functionele eisen) noodzakelijk is.

3.28 Plattegrond

De structuur van een pand heeft meestal een hoge historische waarde en laat zien waarvoor het gebouw is gemaakt. De structuur van het pand blijft afleesbaar, structurerende elementen handhaven.

Rookkanalen handhaven. Dit zijn belangrijke structureerde elementen waaruit de oorspronkelijke indeling afgeleid kan worden. Kamer en suite-scheidingen handhaven. Hoofdverkeersstructuren, zoals gangen, handhaven en niet aan gebruiksruimtes toevoegen. Vides in verdieping-scheidende vloeren zijn niet toegestaan. De indeling van een pand in een voor-en achterhuis handhaven. De historische brandmuur, de scheiding tussen het historische woon- en bedrijfsgedeelte bijvoorbeeld bij een boerderij) handhaven.

Bescheiden doorbraken in muren, die een onderdeel zijn van de monumentale hoofdstructuur, zijn in beginsel niet mogelijk. Wanneer een doorbraak wordt toegestaan, dan wordt afhankelijk van de aard en situering van een doorbraak de maximale omvang bepaald. We denken dan aan een omvang van een enkele deur tot maximaal de omvang van een dubbele deur. Bij doorbraken in muren met hoge monumentwaarden mogen waardevolle bouwsporen niet worden aangetast.

3.29 Trappen

Trappen zijn zeer bepalende structurelementen. De bestaande verkeersstructuur met trappen handhaven tenzij deze niet aansluit bij de oorspronkelijke opzet of een monumentaal waardevol geachte verbouwing. Een trap met monumentwaarden handhaven.

Het toevoegen van trappen of trappenhuizen heeft een functionele noodzaak vanwege het hedendaagse gebruik en doorbreekt geen waardevolle structuren of onderdelen.

3.30 Liften

Liften zijn in beginsel niet toegestaan tenzij er geen monumentale waarden in het geding zijn. Een nieuwe liftschacht is per definitie een structuraantasting. Een nieuw stijgpunt naast de bestaande verkeersstructuur zorgt veelal voor extra ingrepen. Een lift is daarom alleen mogelijk als deze, direct of indirect, geen monumentale onderdelen doorsnijdt. Bij de keuze van een lift is een brede afweging nodig van de noodzaak vanwege de toegankelijkheid, het beoordelen van alternatieven, raadplegen van deskundigen en de invloed op de monumentale waarden.

3.31 Interieurs

Historisch waardevolle interieurs handhaven. Het gaat dan om onder meer de volgende onderdelen: houten vloeren, terrazzovloeren, schoorsteenmantels, betimmeringen, behangsels, pleisterwerk, interieurtextiel, tegels, verlichting, sanitair, historische kleurafwerkingen.

Bij onderhoud en restauratie de historische gelaagdheid behouden en/of aansluiten bij de stijlperiode die het meest compleet is. In het algemeen is eenheid in stijl te verkiezen boven een verscheidenheid aan afwerkingsfasen die nooit in deze samenhang te zien zijn geweest.

Afhankelijk van de mate van gaafheid en zeldzaamheid van de afwerking kan een interieur van moderne toevoegingen worden voorzien. Bij voorkeur reversibel en zonder schade aan oude onderdelen.

Bij interieurs kunnen ook de gebruikssporen van waarde zijn. Het streven naar perfectie is vaak de vijand van een historische afwerking. Restaureren is de kunst van het afblijven, pak niet meer aan dan noodzakelijk is.

3.32 Brandvoorschriften

Om tegemoet te komen aan de eisen van brandwerendheid in overleg met het Bouw- en Woningtoezicht, de Brandweer en de gemeente (monumentenzorg) zoeken naar oplossingen die de monumentale onderdelen niet aantasten.

3.33 Installaties

Historische installaties (bijvoorbeeld historische radiatoren, ketels, belborden) handhaven. De nieuwe installaties zodanig aanbrengen dat geen schade wordt toegebracht aan historisch waardevolle interieurs, constructieve elementen en gevels. De installaties zijn zodanig gelegen dat deze de visuele gaafheid van het interieur en exterieur niet aantasten.

3.34 Vensters

Isolerende beglazing aanbrengen is toegestaan, als er geen monumentwaarden in het geding zijn. Om het binnenklimaat gezond te houden, is het noodzakelijk dat glas het koudste oppervlak blijft van een bouwconstructie.

3.35 Gevels

Het aanbrengen van isolatiemateriaal mag geen bouwfysische veranderingen tot gevolg hebben die kunnen leiden tot schade aan het monument.

3.36 Daken

Het aanbrengen van isolatiemateriaal mag geen bouwfysische veranderingen tot gevolg hebben die kunnen leiden tot schade aan het monument. Toepassen van isolatie aan de binnenzijde van het dak met name bij woonhuizen en panden waar vocht wordt geproduceerd, wordt afgeraden.

3.37 Vloeren en plafonds

Voor het aanbrengen van isolerende voorzieningen geen monumentale onderdelen, zoals vloeren of plafonds, verwijderen of ontmantelen.

Verlaagde plafonds aanbrengen op een wijze dat de bevestigingsmiddelen eventueel aanwezige

monumentale onderdelen niet aantasten en installaties, zoals elektrische leidingen, niet door monumentale onderdelen, bijvoorbeeld balken of vloeren.

Verhoogde of zwevende vloeren leiden niet tot het inkorten van monumentale deuren, lambriseringen of tot het aanpassen of verplaatsen van monumentale trappen.

3.38 Ventilatie

Bij mechanische of balansventilatie de installaties zodanig aanbrengen dat aan historisch waardevolle interieurs of constructieve elementen geen schade ontstaat of wordt toegebracht. De situering en plaatsing van installaties mag de visuele gaafheid van het interieur niet aantasten. Als er geen monumentwaarden in het geding zijn, kunnen ventilatievoorzieningen in de achtergevel aangebracht worden. De ventilatie bij voorkeur regelen via voorzieningen op het dak, maar wel op een wijze dat het de monumentale waarden van het exterieur niet aantast.

Het is van groot belang de juiste zorg te besteden aan de ventilatie. Zonder deugdelijke ventilatie kunnen door te hoge vochtconcentraties in het geïsoleerde monument grote schades ontstaan. De ventilatievoorzieningen mogen echter geen monumentale onderdelen aantasten of ontsierend werken.

3.39 Zonne-energie

Zonne-energie is, onder strikte voorwaarden, toepasbaar op hellende en platte daken. Belangrijke overwegingen zijn de noodzaak van de panelen, de plaats en de zichtbaarheid vanaf de straat. Te denken valt aan zonnecollectoren en zonnepanelen, maar ook aan pannen, leien en glas waar zonnecellen op of in zijn aangebracht. Zonnecollectoren en/of zonnepanelen zijn niet toegestaan bij met leien, koper of losanges gedekte daken, een zeldzame dakbedekking of een bijzondere dakvorm.

Op een dak, dat een prominent onderdeel is van de architectuur of het monumentale voorkomen van een monument, zijn voorzieningen om zonne-energie op te vangen niet toegestaan.

Colofon

Deze uitvoeringsrichtlijnen maken onderdeel uit van het Beleidsplan 2025-2029 van Huis Bergh. Deze geactualiseerde versie van de uitvoeringsrichtlijnen van de Stichting Huis Bergh is opgesteld door Menno Tillema, in nauwe samenwerking met Jacob Cazemier, Micha Leeftang, Frank Jansen en Floris de Gelder.

Vormgeving: Frans Hesselink.

Huis Bergh
Kasteel & Landgoed

Hof van Bergh 8, 7041 AC 's-Heerenberg

+31 (0) 314 661 281
info@huisbergh.nl
www.huisbergh.nl